

СЛУЧАЈ ЗАНА против ТУРЦИЈА

(69/1996/688/880)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

25 ноември 1997

Оваа пресуда подлежи на уредување пред вклучувањето на нејзината финална верзија во *Извештаите за пресудите и одлуките* 1997. Овие извештаи може да се добијат од издавачот Карл Хејманс Верланг КГ (Carl Heymanns Verlag KG) (Luxemburger Straße 449, D-

50939 Köln (Келн)), кој ќе ја организира и нивната понатамошна дистрибуција во соработка со агентите за одредени земји како што е наведено подолу.

Листа на агенти

Белгија: Etablissements Emile Bruylant (rue de la Régence 67,
B-1000 Bruxelles)

Луксембург: Librairie Promoculture (14, rue Duchscher
(place de Paris), B.P. 1142, L-1011 Luxembourg-Gare)

Холандија: B.V. Juridische Boekhandel & Antiquariaat
A. Jongbloed & Zoon (Noordeinde 39, NL-2514 GC 's-Gravenhage)

РЕЗИМЕ¹

Пресуда донесена од Големиот судски совет

Турција- казна затвор изречена од Судот за национална безбедност Дијарбакир (Diyarbakır) поради изјава пред новинари (Членови 168 и 312 од Кривичниот законик) – обвинетиот не можел да се појави на судското рочиште (Член 226 § 4 од Законикот за кривична постапка на сила во времето релевантно за предметниот случај) – должина на кривичната постапка против него

I. ЧЛЕН 10 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

A. Прелиминарни приговори на Владата

1. Непостоење на судска надлежност *ratione temporis*

Судот може да ги земе предвид само фактите по 22 јануари 1990 година, кога е депонирана изјавата на Турција (според Член 46 од Конвенцијата) – во предметниот случај главниот факт лежи во осудата на жалителот од страна на Судот за национална безбедност во Дијарбакир на 26 март 1991 година - прашање дали Владата, која го упатила случајот до Судот, била спречена да се потпре врз тоа дека изјавата на Турција не била поднесена пред Судот и не треба да се утврди.

Заклучок: приговорот е одбиен (единаесет гласа наспроти два).

2. Неисцрпување на домашните правни лекови

---

1. Ова резиме од страна на регистарот не го обврзува Судот

Приговорот не е поднесен во фазата на утврдување на прифатливоста и според тоа постои спреченост.

Заклучок: приговорот е одбиен (едногласно).

Б. Основаност на жалбата

Осудата и казната на жалителот биле еднакви на мешање во примената од негова страна на неговата слобода на изразувањето.

Мешањето е засновано на Членовите 168 и 312 од Кривичниот законик и според тоа, е пропишано со закон во рамките на значењето на Член 10 § 2.

Следело легитимни цели според Член 10 § 2, бидејќи изјавата за која станува збор можела, во времето кога беснееле сериозни немири во југоисточна Турција, да има такво влијание со кое се оправдува преземањето на одредената мерка од страна на националните власти за одржување на националната безбедност и јавната безбедност.

Што се однесува до неопходноста од мешањето, Судот прво изврши рекапитулација на неговата судска пракса.

Изјавата на жалителот содржела, како контрадикторност, така и двосмисленост - сепак, на нејзе не може да се гледа изолирано и таа имала посебно значење во околностите на случајот – интервјуто коинцидирало со убиствени напади извршени од страна на ПКК (РКК) врз цивили во југоисточна Турција – на поддршката која му била дадена на ПКК, опишана како „национално движење за ослободување“ од страна на поранешниот градоначалник на Дијарбакир во интервју објавено во главниот национален дневен весник треба да се гледа дека било можно да ја влоши веќе експлозивната ситуација во тој регион - според тоа, изречената казна би можела разумно да се смета како одговарање на итна општествена потреба, а причините изнесени од страна на националните власти биле релевантни и доволни - во секој

случај, жалителот отслужил само една петтина од неговата казна во затвор - мешањето во прашањето сразмерно со легитимните цели кои биле следени.

Заклучок: нема повреда (дванаесет гласа наспроти осум).

II. ЧЛЕН 6 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

A. Прелиминарни приговори на Владата (неисцрпување на домашните правни лекови)

Приговорот не е поднесен во фазата на утврдување на прифатливоста и според тоа постои спреченост.

Заклучок: приговорот е одбиен (едногласно).

B. Основаност на жалбата

1. Член 6 §§ 1 и 3 (в) (правична судска постапка)

Рекапитулација на судската пракса.

Фактот што жалителот поднел процедурални приговори или сакал да му се обрати на судот во Курдиш воопшто не значел дека имплицитно се одрекол од своето право да се појави пред Судот за национална безбедност во Дијарбакир – со оглед што било под ризик за жалителот, тој суд не би можел, ако судската постапка била правична, да донесе пресуда без директна оценка на доказот на жалителот - ниту „индиректното“ судење од страна на Поротниот суд во Ајдин, ниту присуството на адвокатите на жалителот пред Судот за национална безбедност во Дијарбакир не би можеле да го надоместат отсутството на обвинетиот.

Заклучок: повреда (седумнаесет гласа наспроти три).

2. Член 6 § 1 (должина на постапката)

(а) Период кој треба да се земе предвид

Почетна точка: депонирање на изјавата на Турција

Крај: датум на донесување на пресудата од страна на Касациониот суд.

Вкупно: една година и шест месеци, но треба да се земе предвид фактот дека до датумот на депонирање на изјавата на Турција постапката веќе траела две години и пет месеци.

(б) Разумност на должината на постапката

Да се процени во однос на околностите на случајот, имајќи ги предвид критериумите утврдени во судската пракса на Судот.

Постапките на кои се однесува жалбата не се особени комплексни-однесувањето на жалителот не би можело, само по себе, да ја објасни таквата должина - во текот на периодот за кој станува збор Судот за национална безбедност во Дијарбакир не ја донел својата пресуда се до истекот на девет месеци по рочиштето во Поротниот суд во Ајдин - претходен период на неактивност од страна на судските органи, што Судот може да го земе предвид при оценката на тоа дали е задоволен условен за „разумно време“ – важност за жалителот за тоа што било под ризик во случајот.

Заклучок: повреда (деветнаесет гласа наспроти еден).

III. ЧЛЕН 50 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

A. Оштета

Материјална штета: нема каузална поврзаност помеѓу сторените повреди и наводната штета.

Нематеријална штета: доделена е компензација.

Заклучок: тужената Држава да му го исплати на жалителот утврдениот износ за нематеријална штета (единаесет гласа наспроти два).

B. ТРОШОЦИ И НАДОМЕСТОЦИ

Надоместени на правична основа.

Заклучок: тужената Држава да му го исплати на жалителот утврдениот износ за трошоци и надоместоци (деветнаесет гласа наспроти еден).

СУДСКАТА ПРАКСА НА СУДОТ СЕ ПОВИКА НА

7.12.1976, Хендисајд (Handyside) против Обединетото Кралство; 12.2.1985, Колоца (Colozza) против Италија; 8.7.1986, Лингенс (Lingens) против Австрија; 2.3.1987, Монел (Monnell) и Морис (Morris) против Обединетото Кралство; 22.2.1989, Барфод (Barfod) против Данска; 23.9.1994, Јерсилд (Jersild) против Данска; 8.6.1995, Јагчи (Yagci) и Саргин (Sargin) против Турција; 8.6.1995, Мансур (Mansur) против Турција; 19.2.1996, Ботен (Botten) против Норвешка; 25.3.1996, Митап (Mitap) и Муфтуоглу (Müftüoğlu) против Турција; 27.6.1997, Филис (Philis) против Грција (бр. 2)

Во случајот Зана (Zana) против Турција¹,

Европскиот суд за човекови права, заседавајќи, согласно Правилото 51 од Правилата на Судот А², како Голем судски совет составен од следниве судии:

- г. Р. Рајсдал (R. RYSSDAL), *Претседател*,
- г. Р. Бернхардт (R. BERNHARDT),
- г. Тор Вилхјалмсон (THÓR VILHJÁLMSOON),
- г. Ф. Ѓолцуклу (F. GÖLCÜKLÜ),
- г. Ф. Мачер (F. MATSCHER),
- г. А. Шпиелман (A. SPIELMANN),
- г-ѓа Е. Палм (E. PALM),
- г. А.Н. Лоазу (A.N. LOIZOU),
- Сер Џон Фриленд (John FREELAND),
- г. А.В. Вака (A.B. ВАКА),
- г. М.А. Лопес Роча (M.A. LOPES ROCHA),
- г. Л. Вајлдхабер (L. WILDHABER),
- г. Г. Мифсуд Боничи (G. MIFSUD BONNICI),
- г. Д. Гочев (D. GOTCHEV),
- г. П. Јамбрек (P. JAMBREK),
- г. К. Јунгвиерт (K. JUNGWIERT),
- г. П. Курис (P. KÜRIS),
- г. Е. Левиц (E. LEVITS),

---

¹*Забелешки од Секретарот*

Бројот на случајот е 69/1996/688/880. Првата бројка е местото на случајот на списокот на случаи проследени до Судот во соодветната година (втората бројка). Последните две бројки ги означуваат местото на случајот на списокот на случаи проследени до Судот од неговото создавање и на списокот на соодветни жалби за покренување постапка поднесени до Комисијата.

2. Правилата на Судот А се применуваат на сите случаи кои се проследени до Судот пред влегувањето во сила на Протоколот бр. 9 (1 октомври 1994) и потоа само на случаите кои се однесуваат на Државите кои не се обврзани со тој Протокол. Тие кореспондираат со Правилата кои стапија на сила на 1 јануари 1983 година со неколкуте последователни измени.

г. Ј. Касадевал (J. CASADEVALL),

г. П. ван Дијк (P. VAN DIJK),

и од г. Х. Петзолд (H. PETZOLD), *Секретар*, и г. П.Ј. Махани (P.J. MAHONEY), *Заменик секретар*,

Расправајќи на затворена седница на 24 април, 23 јуни и 24 октомври 1997 година,

Ја донесе следнава пресуда, усвоена на последно споменатиот датум:

ПОСТАПКА

1. Случајот беше проследен до Судот од страна на Европската комисија за човекови права („Комисијата“) на 28 мај 1996 година, и од страна на турската Влада („Владата“) на 29 јули 1996 година, во рамките на тримесечниот период предвиден со Член32 § 1 и Член 47 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи („Конвенцијата“). Постапката е иницирана со жалбата (бр. 18954/91) против Република Турција поднесена до Комисијата според Член 25 од страна на турскиот државјанин, г. Мехди Зана (Mehdi Zana) на 30 септември 1991 година.

Комисијата во барањето се повика на Членовите 44 и 48 и на изјавата со која Турција ја признава задолжителната надлежност на Судот (Член 46); Владата во апликацијата се повика на Член 48 Предмет на барањето и на жалбата беше донесување на одлука во однос на тоа дали фактите на случајот обелоденуваат прекршување од страна на тужената Држава на нејзините обврски според Член16 §§ 1 и 3 (в) и Членови 9 и 10 од Конвенцијата.

2. Како одговор на испитувањето спроведено во согласност со Правилото 33 §3 (г) од Правилата на Судот А, жалителот изјави дека сака да учествува во постапката и го назначи адвокатот кој ќе го застапува (Правило 30). На адвокатот му беше дозволено од страна на Претседателот да го употребува турскиот јазик како во пишаната, така и во усната постапка (Правило 27 § 3).

3. Судскиот совет кој требаше да се формира ги вклучи, *ex officio*, г. Ф. Ѓолцуклу (F. Gölcüklü), избран судија од турска националност (Член 43 од Конвенцијата), и г. Р. Бернхардт (R. Bernhardt), Потпретседател на судот (Правило 21 § 4 (б)). На 10 јуни 1996 година, во присуство на Секретарот, Претседателот на Судот, г. Р. Рајсдал (R. Ryssdal), ги извлече со ждрепка имињата на останатите седум члена, имено г. Тор Вилхјалмсон (Thór Vilhjálmsson), г. Ф. Мачер (F. Matscher), г. С.К. Мартенс (S.K. Martens), г-ѓа Е. Палм (E. Palm), г. М.А. Лопес Роча (M.A. Lopes Rocha), г. Г. Мифсуд Боничи (G. Mifsud Bonnici) и г. П. Јамбрек (P. Jambrek) (Член 43 *in fine* на Конвенцијата и Правило21 § 5). Потоа, г. К. Јунгвиерт (K. Jungwiert), судија за замена, го замени г. Мартенс (Martens), кој поднесе оставка (Правило22 § 1).

4. Како Претседател на Судскиот совет (Правило 21 § 6), г. Бернхардт (Bernhardt), делувајќи преку Секретарот, ги консултираше Агентот на Владата, адвокатот на жалителот и Делегатот на

Комисијата околу организирањето на постапката (Правила 37 § 1 и 38). Согласно налозите добиени потоа, Секретарот ги прими поднесокот на жалителот и на Владата на 11 и 17 декември 1996 година соодветно. На 23 декември 1996 година, Секретарот ги прими и жалбите на жалителот согласно Член 50, а на 10 февруари 1997 и забелешките на Владата како одговор.

На 20 декември 1996 година, Комисијата подготви досие за постапката водена пред неа, како што беше побарано од Секретарот и по инструкции на Претседателот.

5. Според одлуката на Претседателот, се одржа јавно рочиште во зградата на Судот за човекови права, Стразбур, на 19 февруари 1997 година. Претходно Судот одржа подготвителен состанок.

Пред Судот се појавија:

(а) *За Владата*

г. А. Ѓундуз (A. GÜNDÜZ),	<i>Коагент,</i>
г-ѓа Д. Акчај (D. AKÇAY),	<i>Советник,</i>
г-ца А. Емулер (A. EMÜLER),	<i>Експерт;</i>

(б) *за Комисијата*

г. А. Веитзел (A. WEITZEL),	<i>Делегат;</i>
-----------------------------	-----------------

(в) *за жалителот*

г. М. С. Танрикулу (M.S. TANRIKULU),	
г. Р. Танрикулу (R. TANRIKULU),	
г. С. Јилмаз (S. YILMAZ), од Адвокатската комора на Дијарбакир, <i>Правен застапник,</i>	
г. М. Зана (M. ZANA),	<i>Жалител.</i>

Судот ги слушна обраќањата на г. Веитзел (Weitzel), г. Зана (Zana), г. М. С. Танрикулу (M.S. Tanrikulu), г. Ѓундуз (Gündüz) и г-ѓа Акчај (Akçay).

6. На 21 февруари 1997 година, Судскиот совет одлучи да ја препушти судската надлежност во корист на Големиот судски совет (Правило51).

7. Големиот судски совет кој се формираше ги вклучи *ex officio* г. Рајсдал (Ryssdal), Претседателот на Судот, и г. Бернхардт (Bernhardt), Потпретседателот, заедно со членовите и тројцата заменици од првичниот Судски совет, од кои последните се г. А.Н. Лоазу (A.N. Loizou), г. Е. Левиц (E. Levits) и г. Р. Мекдоналд (R. Macdonald) (Правило51 § 2 (а) и (б)). На 25 февруари 1997, Претседателот, во присуство на Секретарот, ги извлече со ждрепка имињата на осумте дополнителни судии потребни за комплетирање на Големиот судски совет, имено г. А. Шпиелман (A Spielmann), Сер Џон Фриленд (John Freeland), г. А.В. Вака (A.V. Vaka), г. Л. Вајлдхабер (L. Wildhaber), г. Д. Гочев (D. Gotchev), г. П. Курис (P. Kūris), г. Ј. Касадевал (J. Casadevall) и г. П. ван Дијк (P. van Dijk) (Правило51 § 2 (в)). Потоа, г. Мекдоналд (Macdonald), кој не можеше да учествува во понатамошното разгледување на случајот, не беше заменет по сослушувањето (Правило24 § 1 земено заедно со Правило51 § 3).

8. На 25 февруари 1997 година, Претседателот ги праша лицата кои се појавија пред Судот дали сакаат одржување на ново рочиште. На 24. и 25 март и 9 април 1997 година соодветно, Владата, Делегатот на Комисијата и жалителот одговорија негативно.

ВО ОДНОС НА ФАКТИТЕ

I. ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ

9. Господин Мехди Зана Mehdi Zana, турски државјанин, роден 1940, е поранешен градоначалник на Дијарбакир, каде што моментално живее.

A. Ситуацијата во јужно-источна Турција

10. Приближно од 1985, беснеа сериозни немири во јужно-источна Турција, помеѓу безбедносните сили и членовите на ПКК (Работничка Партија на Курдистан). Досега оваа конфронтација, според Владата, ги одзела животите на 4036 цивили и 3884 членови на безбедносните сили.

11. Во времето на разгледување на случајот од страна на Судот, десет од единаесет провинции на јужно-источна Турција од 1987 биле подложени на вонредна ситуација.

B. Изјава на подносителот на барање за новинарите

12. Во август 1987, додека ја вршел својата должност во Дијарбакир воениот затвор, подносителот на барањето ги поднел следниве забелешки во интервјуто за новинарите:

"Јас го поддржувам националното либерално движење на ПКК, но од друга страна, јас не ги поддржувам масакрите. Секој може да направи грешка, и ПКК убива жени и деца по грешка..."

“... PKK'nın ulusal kurtuluş hareketini destekliyorum. Katliamlardan yana değiliz, yanlış şeyler her yerde olur. Kadın ve çocukları yanlışlıkla öldürüyorlar ...”

Таа изјава беше објавена во националниот дневен весник Cumhuriyet на 30 август 1987 година.

В. Кривични постапки

13. Во август 1987 година "кривичните дела на новинарите" одделот на канцеларијата на јавниот обвинител на Истанбул започна прелиминарна истрага во однос на подносителот на барањето, меѓу другото, врз основа на тоа дека " бранеше дело казниво со закон, како тешко кривично дело" , прекршок според член 312 од Кривичниот законик (види став 31 подолу).

14. На 28 септември Канцеларијата на Јавниот обвинител на Истанбул, пресуди дека немало случај да одговори во однос на новинарите и дека нема надлежност *ratione loci* за да се справува со случајот на г-дин Зана. Го испрати случајот до јавниот обвинител на Дијарбакир

15. На 22 октомври 1987 Јавниот обвинител на Дијарбакир , пресуди дека тој немал надлежност, на основ на тоа дека сторувањето прекршок од страна на барателот, кој бил управуван од страна на член 142 §§ 3–6 од Кривичниот Законик (одредба согласно која претставува прекршок да се дистрибуира пропаганда која е расистичка или пресметана за да го ослабне националното чувство). Тој го пренасочи случајот до јавниот Обвинител на Судот за национална безбедност на Дијарбакир .

16. На 4ти ноември 1987 вториот, исто така донесе одлука дека немал надлежност, врз основа на тоа, кога жалителот ја направил својата изјава за новинарите тој беше во притвор во воен затвор и затоа имаше воен статус во законот. Тој го пренасочи случајот до канцеларијата на воениот обвинител на Дијарбакир .

17. Со помош на обвинението од датум 19ти ноември 1987 година, канцеларијата на воениот обвинител на Дијарбакир повела постапка во Воениот Суд на Дијарбакир против г-дин Зана (меѓу другите) во согласност со Член 312 од Кривичниот законик. Жалителот беше обвинет за поддршка на активности на вооружена организација, ПКК, чија цел беше да се пробие до националната територија на Турција.

18. На расправата пред Воениот суд на Дијарбакир на 15 декември 1987 година жалителот тврдеше дека судот нема надлежност да го сослуша неговиот случај и одби да постави одбрана на заслуги.

19. На расправата на 1 Март 1988 година советот за г-дин Zana побара од Воениот суд да донесе одлука дека нема надлежност бидејќи казнивото дело со кое беше обвинет неговиот клиент не беше воено и воен затвор не може да се смета како воена просторија. Судот јо отфрли таа апликација на истиот ден.

20. На 28ми јули 1988 жалителот беше префрлен од воениот затвор во Дијарбакир , во цивилниот затвор во Eskişehir.

21. Воздухопловниот Суд на Eskişehir, постапувајќи според овластувањата делегирани од страна на Воениот суд од Дијарбакир , го

повика подносителот на пријавата да ја достави својата одбрана. Жалителот, кој беше на штрајк со глад, не се појави на сослушувањето на 2 ноември 1988 година. Тој се појави на сослушувањето одржано на 7 декември 1988 година, но одби да одговори на судот, сметајќи дека немаат надлежност да го судат.

22 . Со одлука од 18ти април 1989 на Воениот суд на Дијарбакир , утврди дека тој нема надлежност за овај случај и го испрати случајот на Судот за национална безбедност на Дијарбакир .

23. На 2ри август 1989 г-дин Зана бил пренесен во цивилниот затвор под висока безбедност во Aydın.

24. На сослушувањето одржано на 20ти јуни 1990 од страна на Судот на Aydın Assize, постапувајќи според овластувањата делегирани од страна на Судот за национална безбедност на Дијарбакир , подносителот на барањето одби да зборува турски и на курдски јазик, рече дека посакува да се брани на својот мајчин јазик.

Судот на Assize посочи на него, дека ако тој опстојува во неговото одбивање да се брани самиот, тоа ќе се смета дека се откажал од своето право да го стори тоа. Додека г-дин Зана продолжи да зборува на курдски јазик, судот забележа во записникот од сослушувањето дека тој не поставил одбрана во своја корист.

Г. Пресудата на Судот за национална безбедност на Дијарбакир

25. Постапката потоа продолжи пред Судот за национална безбедност на Дијарбакир , каде што жалителот беше застапуван од неговите адвокати.

26. Во пресудата од 26ти март 1991 Судот за национална безбедност на Дијарбакир го осуди жалителот на дванаесет месеци затвор поради тоа што " бранеше дело казниво со закон, како тешко кривично дело " и " ја загрозуваше јавната безбедност". Во согласност со Законот од 12 април 1991 година, тој ќе мора да служи една петтина од казната (два месеци и дванаесет дена) во притвор и четири петтини на помилување.

27. Судот за национална безбедност смета дека ПКК, оквалификувана како "вооружена организација" според член 168 од Кривичниот законик, и дека нејзината цел била отцепување на дел од територијата на Турција и дека извршиле акти на насилство, како што се убиства, киднапирање и вооружен грабеж. Судот исто така сметаше дека изјавата на г-дин Зана кон новинарите, точната смисла на која беше формирана за време на судската истрага, претставуваше прекршок според член 312 од Кривичниот законик.

28. Жалителот поднесол жалба на точките од законот на 3 април 1991 година. Во пресудата од 19 јуни 1991 година, која се однесување на претставникот на барателот на 18 јули 1991 година, Касациониот суд ја потврдил пресудата на Судот за национална безбедност.

29. Во меѓувреме, на 16 април 1991 година, г-дин Зана, кој само што ги отслужи казните изречени за него претходно, беше пуштен на слобода.

30. На 26 февруари 1992 година јавниот обвинител на Дијарбакир побара од подносителот да го пријави во затворот во Дијарбакир со цел да ја отслужи неговата најнова казна - една петтина од затворска казна, за остатокот од која тој ќе биде на помилување.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАШНО ПРАВО

A. Материјално право

31. Релевантните одредби од Кривичниот законик во времето релевантно за предметниот случај пропишуваа:

Член 168

“Претставува прекршок казнив со најмалку петнаесет години затвор формирањето на вооружена банда или организација или преземањето на контрола или специјална одговорност во рамките на таквата банда или организација со намера извршување на прекршоците од Членови 125 ...

Претставува прекршок казнив со пет до петнаесет години затвор припаѓањето на таква организација.“

Член 312

„Претставува прекршок казнив со шест месеци до две години затвор и „тешка“ [ağır] казна од 6.000 до 30.000 лири јавната пофалба или одбрана на дејствие казниво со закон како сериозно кривично дело или поттикнувањето на луѓето да не го почитуваат законот.

Претставува прекршок казнив со една до три години затвор и „тешка“ казна од 9.000 до 36.000 лири, јавното поттикнување на омраза или непријателство помеѓу различни класи во општеството, на тој начин создавајќи дискриминација заснована врз припадноста на социјална класа, раса, религија, секта или регион. Ако таквото поттикнување ја загрозува јавната безбедност, казната се зголемува за една третина до една половина. ...”

Б. Постапка

32. Членот 226 § 4 од Законикот за кривична постапка во времето релевантно за предметниот случај пропишуваше:

„Лицето затворено во затвор што се наоѓа вон судската надлежност на судот што треба да го суди може да биде испитувано од други судови.“

III. ИЗЈАВАТА НА ТУРЦИЈА ОД 22 ЈАНУАРИ 1990 СПОРЕД ЧЛЕН 46 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

33. На 22 јануари 1990 година, Министерот за надворешни работи на Турција ја депонираше кај Генералниот секретар на Советот на Европа следнава изјава според Член 46 од Конвенцијата:

„Во име на Владата на Република Турција и дејствувајќи во согласност со Член 46 од Европската Конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, го изјавувам следново:

Владата на Република Турција, дејствувајќи во согласност со Член 46 од Европската Конвенцијата за заштита на човековите права и основите слободи, со ова ја признава *ipso facto* и без посебен договор судската надлежност на Европскиот суд за човекови права за сите прашања во поглед на толкувањето и примената на Конвенцијата кои се однесуваат на примената на судската надлежност во рамките на значењето на Член 1 од Конвенцијата, која се врши во рамките на границите на националната територија на Република Турција, и под услов таквите прашања да бидат претходно испитани од страна на

Комисијата во рамките на овластувањето кое ѝ го доделува Турција.

Оваа Изјава е дадена под услов на реципроцитет, вклучувајќи го и реципроцитетот на обврските преземени според Конвенцијата. Важи за период од 3 години од датумот на нејзиното депонирање и се однесува на прашања кои се покренуваат во однос на факти, вклучувајќи ги и пресудите кои се засновани на такви факти кои се случиле по датумот на депонирање на оваа Изјава.“

Таа изјава беше обновена на 22 јануари 1993 година за период од три години и повторно на 22 јануари 1996 година, со малку поинакви услови, за две години.

ПОСТАПКА ПРЕД КОМИСИЈАТА

34. Г. Зана (Zana) поднесе жалба до Комисијата на 30 септември 1991 година. Потпирајќи се на Член 6 §§ 1 и 3 и Членови 9 и 10 од Конвенцијата, тој се пожали на должината на кривичната постапка, на прекршување на неговото право на правична судска постапка во однос на тоа дека не бил во можност да се појави пред судот кој го осудил и не можел да се брани на својот мајчин јазик (курдски) и на мешањето во неговата слобода на мислата и изразувањето.

35. На 21 октомври 1993 година, Комисијата ја прогласи жалбата (бр. 18954/91) за прифатлива во однос на поплаките за должината на кривичната постапка, отсуството на жалителот од сослушувањето и мешањето во неговата слобода на мислата и изразувањето и ја прогласи за неприфатлива во однос на останатото. Во нејзиниот извештај од 10 април 1996 година, таа изрази мислење дека

(а) немало повреда на Член 10 од Конвенцијата (четиринаесет гласа наспроти четиринаесет (со одлучувачки глас од Претседателот);

(б) постоела повреда на Член 6 §§ 1 и 3 (в) од Конвенцијата затоа што жалителот не бил присутен на неговото судење (едногласно);

(в) постоела повреда на Член 6 § 1 од Конвенцијата во однос на тоа што за неговиот случај не било расправано во рамките на разумен период (дваесет и три гласа наспроти пет).

Целосниот текст на мислењето на Комисијата и на издвоеното мислење содржани во извештајот се претставени како анекс на оваа пресуда¹.

КОНЕЧНИ ПОДНЕСОЦИ ДО СУДОТ

36. Во нејзиниот поднесок, Владата побара од Судот

„(а) да се изјасни дека нема судска надлежност *ratione temporis* во однос на жалбата според Член 10 од Конвенцијата;

(б) да се изјасни дека домашните правни лекови не се соодветно исцрпи што се однесува до жалбите според Член 6 од Конвенцијата;

алтернативно,

(а) да се изјасни дека домашните правни лекови не се соодветно исцрпени што се однесува до жалбите според Член 10 од Конвенцијата;

---

1. *Белешка од Секретарот.* Од практични причини, овој анекс ќе биде приложен само кон печатената верзија на пресудата (во *Извештаи од пресуди и одлуки 1997*), но примерок од извештајот на Комисијата може да се добие од регистарот.

(б) да се изјасни дека не постоело прекршување во однос на жалбите според Член 6 од Конвенцијата ; и

друга алтернатива,

да се изјасни дека не постоело прекршување на Член 10 од Конвенцијата.”

37. На сослушувањето, правниот застапник на жалителот побара од судот да ги одбие сите прелиминарни приговори на Владата и да донесе одлука дека постоело прекршување на Член 10 и Член 6 §§ 1 и 3 (в).

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕН 10 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

38. Г. Зана тврдеше дека неговата осуда од Судот за национална безбедност во Дијарбакир поради неговата изјава пред новинари го прекршила неговото право на слобода на изразување. Тој се потпираше на Член 10 од Конвенцијата , според кој:

„1. Секој човек има право на слобода на изразувањето. Ова право ги опфаќа слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации или идеи, без мешање на јавната власт и без оглед на границите. Овој член(чл.10) не ги спречува државите, на претпријатијата за радиодифузија, телевизија или кино да им наметнуваат режим на дозволи за работа.

2. Остварувањето на овие слободи, коешто вклучува обврски и одговорности, може да биде под одредени формалности, услови,

ограничувања и санкции предвидени со закон, кои во едно демократско општество претставуваат мерки неопходни за државната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето на нереди и злосторства, заштитата на здравјето или моралот, угледот или правата на другите, за спречување на ширењето на доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството.“

39. Тој исто така се пожали на мешањето во неговото право на слобода на мислата, гарантирано со Член 9 од Конвенцијата. Како и Комисијата, Судот смета дека оваа жалба е поврзана со онаа направена според Член 10.

A. Прелиминарни приговори на Владата

40. Владата покренала два прелиминирани приговора, едниот заснован на недостатокот на судска надлежност *ratione temporis*, а другиот на неисцрпувањето на домашните правни лекови.

1. Недостаток на судска надлежност ratione temporis

41. Владата тврдеше, како нивен примарен поднесок, дека Судот нема судска надлежност *ratione temporis* да ја разгледува жалбата на жалителот според Член 10 од Конвенцијата, имајќи предвид дека главниот факт лежи во изјавата на жалителот пред новинари во август 1987 (види став 12 погоре), односно пред Турција да ја признае задолжителната судска надлежност на Судот. Кога, на 22 јануари 1990 година, Турција ја признала задолжителната судска надлежност на Судот за „прашања кои се покренуваат во однос на факти, вклучувајќи ги и пресудите кои се засновани на такви факти кои се случиле по“ тој датум, нејзината намера била, велат тие, да се отстранат од делокругот на преглед од страна на Судот настаните кои се случиле пред датумот

на кој е депонирана изјавата дадена според Член 46 од Конвенцијата и исто така пресудите кои се однесуваат на такви факти дури и ако се донесени по тој датум.

42. Судот укажува дека Турција ја прифатила неговата судска надлежност во однос на фактите и настаните по 22 јануари 1990 година, кога таа ја депонирала нејзината изјава (види став 33 погоре). Во предметниот случај, сепак, судот смета, како и Делегатот на Комисијата, дека главниот факт не лежи во изјавата на г. Зана пред новинарите, туку во пресудата на Судот за национална безбедност во Дијарбакир од 26. март 1991 година, со која жалителот е осуден на дванаесет месеци затвор за „бранеење на дејствие казниво со закон како сериозно кривично дело“ според турското законодавство (види став 26 погоре), пресуда која била потврдена од Касациониот суд на 26 јуни 1991 година (види став 28 погоре). Токму таа осуда и казната, по признавањето од страна на Турција на задолжителната судска надлежност на Судот претставувале „мешање“ во рамките на значењето на Член 10 од Конвенцијата и чија оправданост според тој Член Судот мора да ја утврди. Овој прелиминарен приговор мора соодветно да се отфрли.

Прашањето дали Владата треба, во однос на упатувањето од нивна страна на случајот до Судот (види став 1 погоре) да се смета за спречена да се потпре на условите од изјавата од 22 јануари 1990 година за исклучување на оваа жалба врз основа на некомпетентност *ratione temporis* не беше покренато пред Судот и Судот смета дека не е неопходно, во дадените околности, да се утврди тоа прашање.

2. Неисцрпеност на домашните правни лекови

43. Како алтернатива, Владата наведе дека постои неисцрпеност на домашните правни лекови. Г. Зана, тврдеа тие, испуштил суштински да

ја поднесе неговата жалба според Член 10 од Конвенцијата во турските судови.

44. Како и Делегатот на Комисијата, Судот забележува дека овој приговор не е поднесен во фазата на утврдување на прифатливоста и според тоа постои спреченост.

A. Основаност на жалбата

45. Како што Судот веќе истакна (види став 42 погоре), осудата и казната на жалителот од страна на турските судови за забелешките изнесени пред новинарите несомнено биле еднакви на „мешање“ во остварувањето од негова страна на неговата слобода на изразување. Оваа поента, всушност, не беше оспорена.

46. Со мешањето е извршена повреда на Член 10 освен доколку не било „пропишано со закон“, имало една или повеќе легитимни цели утврдени во став 2 од Член 10 и било „неопходно во демократско општество“ за постигнување на таквата цел или цели.

1. „Пропишано со закон“

47. Судот забележува дека осудата и казната на жалителот биле засновани на член 168 и 312 од турскиот Кривичен законик (види став 31 погоре) и соодветно смета дека оспореното мешање било „пропишано со закон“. И оваа поента беше исто така неоспорена.

2. Легитимност на следените цели

48. Владата тврдеше дека мешањето следело легитимни цели, имено одржување на национална безбедност и јавната безбедност, зачувување на територијалниот интегритет и спречување на криминал. Бидејќи ПКК била незаконска терористичка организација, примената на Член 312 од турскиот Кривичен законик од страна на националните

судови во случајот имало за цел казнување на секое дејствие за кое било пресметано дека овозможува поддршка за тој тип на организација.

49. Според Комисијата, таква изјава од лице со одреден политички статус - жалителот е поранешен градоначалник на Дијарбакир – можело разумно да ги наведе националните надлежни органи на страв од зголемување на терористичките активности во земјата. Според тоа, надлежните органи имале право да сметаат дека постоела закана за националната безбедност и јавната безбедност и тие мерки биле неопходни за зачувување на територијалниот интегритет на земјата и спречување на криминалот.

50. Судот забележува дека во интервјуто кое го дал пред новинарите, жалителот навел дека го поддржува „движењето за национално ослободување на ПКК“ (види став 12 погоре) и, како што забележа Комисијата, изјавата на жителот коинцидирала со убиствата на цивили од страна на активистите на ПКК.

Според тоа, смета дека во времето кога во југоисточна Турција беснеее сериозни немири (види ставови 10 и 11 погоре) таква изјава-која потекнува од политичка личност која е добро позната во регионот-би можела да има такво влијание поради кое се оправдува преземањето на мерката од страна на националните надлежни органи создадена за одржување на националната безбедност и јавната безбедност. Мешањето на кое се однесува жалбата, според тоа, следело легитимни цели според Член 10 § 2.

3. Неопходност од мешање

(а) Општи принципи

51. Судот ги повторува основните принципи кои произлегуваат од неговата пресуда, а кои се однесуваат на Член 10:

(i) Слободата на изразување претставува една од суштинските основи на едно демократско општество и еден од основните услови за неговиот напредок и за реализираноста на секој поединец. Предмет на став 2, се применува не само на „информации“ или „идеи“ кои се примаат поволно или се сметаат за ненавредливи или за кои постои индиферентност, туку и на оние кои навредуваат, шокираат или вознемируваат. Такви се барањата на тој плурализам, толеранција и слободоумност без кои не постои „демократско општество“. Како што е утврдено во Член 10, ваквата слобода е предмет на исклучоци, кои, сепак, мора прецизно да се толкуваат, а потребата за какви било ограничувања мора убедливо да се утврди. (види ги следниве пресуди: Хендисајд (Handyside) против Обединетото Кралство, 7 декември 1976, Серија А бр. 24, стр. 23, § 49; Лингенс (Lingens) против Австрија, 8 јули 1986, Серија А бр. 103, стр. 26, § 41; и Јерсилд (Jersild) против Данска, 23 септември 1994, Серија А бр. 298, стр. 26, § 37).

(ii) Придавката „неопходно“ во рамките на значењето на Член 10 § 2, имплицира постоење на „итна општествена потреба“. Договорните држави имаат одреден простор за слободна проценка при оценката на тоа дали постои таква потреба, но таа оди заедно со европската супервизија, опфаќајќи ги како законодавството, така и одлуките кои го применуваат, дури и оние кои се донесени од независен суд. Според тоа, Судот има овластување да ја донесе конечната пресуда за тоа дали „ограничувањето“ е усогласиво со слободата на изразување заштитена со Член 10 (види ја пресуда Лингенс (Lingens) која е цитирана погоре, стр. 25, § 39).

(iii) При остварувањето на неговата супервизорска судска надлежност, Судот мора да гледа на оспореното мешање имајќи го предвид случајот во целина, вклучувајќи ја и содржината на забелешките изречени против жалителот и контекстот во кои ги дал. Особено, мора да утврди дали мешањето за кое станува збор е

„сразмерно со легитимните цели кои се следат“ и дали причините наведени од страна на националните надлежни органи за да го оправдаат се „релевантни и доволни“ (види ја пресуда Лингенс (Lingens) која е цитирана погоре, стр. 25–26, § 40; и пресуда во случајот Барфод (Barfod) против Данска од 22 февруари 1989, Серија А бр. 149, стр. 12, § 28). При тоа, Судот треба да биде задоволен дека националните надлежни органи примениле стандарди кои биле во согласност со принципите опфатени во Член 10, и покрај тоа, дека се потпреле на прифатлива оценка на релевантните факти (види ја пресудата Јерсилд (Jersild) која е цитирана погоре, стр. 26, § 31).

(б) Примена на горенаведените принципи на предметниот случај

52. Г. Зана поднесе дека неговата осуда и казна се целосно неоправдани. Активист во курдската кауза од 1960-тите, отсекогаш јавно говорел против насилството. Тврдејќи дека ја поддржува вооружената борба на ПКК, Владата, тврдеше тој, погрешно го протолкувала тоа што го изјавил. Всушност, тој им кажал на новинарите дека го поддржува движењето за национално ослободување, но е против насилството, и ги осудил масакрите врз жените и децата. Во секој случај, тој не бил член на ПКК и бил затворен затоа што припаѓал на организацијата „Патека на слободата“ која отсекогаш поддржувала ненасилно дејствување.

53. Владата, од друга страна, тврдеше дека осудата и казната на жалителот се целосно оправдани според став 2 од Член 10. Тие ја истакнаа сериозноста на она што го изјавил жалителот во времето кога ПКК извршила бројни убиствени напади во југоисточна Турција. Во нивниот поднесок, Државата соочена со терористичка ситуација која му се заканувала на нејзиниот територијален интегритет, требала да има поширок простор за слободна проценка отколку што би имала

доколку ситуацијата за која станува збор би имала влијание само на поединци.

54. Комисијата ги прифати ставовите на Владата во најголем дел и изрази мислење дека не постои повреда на Член 10.

55. Судот смета дека принципите утврдени во став 51 погоре се применуваат и на мерките преземени од страна на националните надлежни органи за одржување на националната безбедност и јавната безбедност како дел од борбата против тероризмот. Во врска со ова, тој мора, со соодветно земање предвид на околностите на секој случај и просторот за слободна проценка од страна на Државата, да констатира дали е постигната фер рамнотежа помеѓу основното право на слобода на изразување на поединецот и легитимното право на едно демократско општество за негова заштита од активностите на терористичките организации.

56. Во предметниот случај, Судот мора последователно да оцени дали осудата и казната на г. Зана одговориле на „итна општествена потреба“ и дали тие биле „сразмерни со легитимните цели кои биле следени“. За таа цел, смета дека е важно да се анализира содржината на забелешките на жалителот земајќи ја предвид ситуацијата која преовладувала во југоисточна Турција во тоа време.

57. Судот ја зема за основа изјавата на жалителот која е објавена во националниот дневен весник Кумхуријет (*Cumhuriyet*) на 30 август 1987 година (види став 12 погоре), која жалителот не ја оспорил суштински. Изјавата се состои од две речици. Во првата од нив, жалителот ја изразува неговата поддршка за „движењето за национално ослободување ПКК“, продолжувајќи со тврдењето дека тој не „поддржува масакри“. Во втората, тој вели „Секој може да направи грешки, и ПКК убива жени и деца по грешка.“

58. Овие зборови би можеле да се толкуваат на неколку начини, но, во секој случај, тие се контрадикторни и двосмислени. Тие се

контрадикторни бидејќи би се чинело тешко некој истовремено да ја поддржува ПКК, терористичка организација која посегнува по насилство за да ги постигне своите цели, и да се изјасни дека е против масакрите; тие се двосмислени бидејќи додека г. Зана не ги одобрува масакрите на жени и деца, тој истовремено ги опишува како „грешка“ која може да ја стори секој.

59. Сепак, на изјавата не може да се гледа изолирано. Таа имала посебно значење во околностите на случајот, како што морало да сфати жалителот. Како што Судот претходно забележа (види став 50 погоре), интервјуто коинцидирало со убиствените напади извршени од ПКК врз цивили во југоисточна Турција, каде постоеле екстремни тензии во времето релевантно за предметниот случај.

60. Во тие околности, на поддршката која ѝ била дадена на ПКК - опишана како „движење за национално ослободување“ – од страна на поранешниот градоначалник на Дијарбакир, најважниот град во југоисточна Турција, во интервју објавено во главниот национален дневен весник, требало да се гледа како на можност за влошување на веќе експлозивната ситуација во тој регион.

61. Судот соодветно смета дека казната која му е изречена на жалителот би можело разумно да се смета како одговарање на „итна општествена потреба“ и дека причините наведени од страна на националните надлежни органи се „релевантни и доволни“; во секој случај, жалителот отслужил само една петтина од неговата казна затвор (види став 26 погоре).

62. Имајќи ги предвид сите овие фактори и просторот за слободна проценка кој го имаат националните надлежни органи во ваков случај, Судот смета дека мешањето за кое станува збор е сразмерно со легитимната цел која се следела. Последователно, немало повреда на Член 10 од Конвенцијата.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕН 6 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

63. Г. Зана се пожали на прекршување на принципот за правична судска постапка бидејќи не можел да се појави на рочиштето пред Судот за национална безбедност во Дијарбакир, како и на должината на кривичната постапка против него. Тој се потпира на Член 6 §§ 1 и 3 од Конвенцијата, според кој:

“1. При утврдувањето на ... која било кривина пријава против него, секој има право на правично...судење во рамките на разумно време од [а] ... судот ...

...

3. Секој обвинет ги има следните минимални права:

...

в. да се брани самиот ...”

А. Прелиминарен приговор на Владата

64. Владата се изјасни, како нивен главен поднесок, дека постои неисцрпеност на домашните правни лекови. Жалителот, тврдеа тие, испуштил суштински да ја покрене неговата жалба според Член 6 §§ 1 и 3 во турските судови.

65. Како и Делегатот на Комисијата, Судот забележува дека овој приговор не е поднесен во фазата на утврдување на прифатливоста и според тоа постои спреченост.

A. Основаност на жалбите

1. Член 6 §§ 1 и 3 (в) од Конвенцијата (правична судска постапка)

66. Г. Зана поднесе дека неговото отсуство од сослушувањето во Судот за национална безбедност го спречило да се брани ефективно. Доколку бил присутен, ќе можел да им објасни на судиите кои биле неговите намери кога ја дал својата изјава пред новинарите.

67. Владата тврдеше дека жалителот се појавил неколку пати пред судовите дејствувајќи под делегирани овластувања, како што е утврдено во Член 226 § 4 од Законикот за кривична постапка (види став 32 погоре). Во неправењето на ништо повеќе од само поднесувањето на приговори за судската надлежност и во одбивањето да зборува на турски јазик на тие различни рочишта, г. Зана намерно се откажал од неговото право да се брани мериторно. Исто така, присуството на неговите адвокати на рочиштето пред Судот за национална безбедност во Дијарбакир било доволно за задоволување на условите од Член 6 § 3 (в).

68. Судот повторува дека предметот и целта на Член 6 од Конвенцијата земен во целина покажуваат дека едно лице против кое постои обвинение за кривично дело има право да учествува на рочиштето. Исто така, под-ставовите (в) и (г) од став 3 му гарантираат на „секој обвинет за кривично дело“ дека има право „да се брани самиот“ и „да ги сослуша или бара сослушување на сведоците“ и тешко е да се види како ова право би можело да се оствари без присуство на засегнатото лице. (види ја пресудата Колоца (Colozza) против Италија од 12 февруари 1985, Серија А бр. 89, стр. 14, § 27; и пресудата во случајот Монел (Monnell) и Морис (Morris) против Обединетото Кралство од 2 март 1987, Серија А бр. 115, стр. 22, § 58).

69. Во предметниот случај Судот забележува дека од г. Зана не било побарано да присуствува на рочиштето пред Судот за национална безбедност во Дијарбакир, кој го осудил на дванаесет месеци затвор (види став 26 погоре). Според Член226 § 4 од Законикот за кривична постапка, од Поротниот суд во Ајдин било побарано да прибави докази од него за негова одбрана, според овластувањата делегирани од Судот за национална безбедност (види ставови 24 и 32 погоре).

70. Спротивно на тврдењето на Владата, фактот што жалителот поднел процедурални приговори или сакал да му се обрати на судот на курдски, како што сторил на рочиштето во Поротниот суд во Ајдин, на ниту еден начин не значи дека тој имплицитно се одрекол од неговото право да се брани и да се појави пред Судот за национална безбедност во Дијарбакир. Одредувањето од примената на правото гарантирано со Конвенцијата мора да се утврди на недвосмислен начин (види ја пресудата Колоца (Colozza) цитирана погоре, стр. 14, § 28).

71. Во поглед на тоа што било под ризик за г. Зана кој бил осуден на дванаесет месеци затвор, Судот за национална безбедност не можел, доколку судската постапка требало да е правична, да донесе пресуда без директна оценка на доказите кои жалителот ги доставил самиот (види, *mutatis mutuis*, пресуда Ботен (Botten) против Норвешка од 19 февруари 1996, *Извештаи за пресуди и одлуки* 1996-I, стр. 145, § 53). Доколку жалителот бил присутен на рочиштето, тој би имал можност, особено, да каже кои биле неговите намери кога ја дал неговата изјава и во кои околности се случило интервјуто, да ги повика новинарите како сведоци или да бара пуштање на снимката.

72. Ниту „индиректното“ судење од страна на Поротниот суд во Ајдин, ниту присуството на адвокатите на жалителот на рочиштето пред Судот за национална безбедност во Дијарбакир не можат да го надоместат отсутството на обвинетиот.

73. Следствено, Судот смета, како и Комисијата, дека таквото мешање во правото на одбрана не може да биде оправдано, имајќи го предвид проминентното место кое го зазема во едно демократско општество преку правото на правична судска постапка во рамките на значењето на Конвенцијата.

Според тоа, постоело прекршување на Член 6 §§ 1 и 3 (в) од Конвенцијата.

2. Член 6 § 1 од Конвенцијата (должина на постапката)

(а) Период кој треба да се земе предвид

74. Постапката започнала на 30 август 1987, кога започнала прелиминарната истрага во однос на жалителот (види став 13 погоре), а завршила на 18 јули 1991, кога била донесена пресудата на Касациониот суд (види став 28 погоре). Според тоа, таа траела речиси три години и единаесет месеци.

Сепак, Судот може да ја земе предвид жалбата која се однесува на должината на кривична постапка само од 22 јануари 1990, кога била депонирана изјавата со која Турција ја признава задолжителната судска надлежност на Судот (види став 33 погоре). Сепак, мора да се земе предвид состојбата на постапката во времето кога е депонирана горенаведената изјава (види ја, како најскорешен извор, пресудата во случајот Митап(Mitar) и Муфтуоглу (Müftüoğlu) против Турција од 25 март 1996, Извештаи 1996-II, стр. 410, § 28). На клучниот датум, постапката веќе траела две години и пет месеца.

(б) Разумност на должината на постапката

75. Разумноста на должината на постапката треба да се оцени во однос на околностите на случајот, обрнувајќи внимание на критериумите утврдени во судската пракса на Судот, особено

комплексноста на случајот и однесувањето на жалителот и на релевантните надлежни органи. Исто така, потребно е да се земе предвид што е под ризик за жалителот во парницата (види ја пресудата во случајот Филис (Philis) против Грција (бр. 2) од 27 јуни 1997, Извештаи 1997-IV, стр. 1083, § 35).

76. Во поднесокот на г. Зана, случајот не бил комплексен и преголемата должина на кривичната постапка се должи единствено на однесувањето на судските власти: неговиот случај е префрлен од граѓанските судови на Судот за национална безбедност, потоа на Воениот суд и на крајот повторно на Судот за национална безбедност, патувајќи од Истанбул до Дијарбакир и потоа до Ескишехир и Ајдин и конечно назад до Дијарбакир.

77. Владата ги истакна прашањата за судската надлежност *ratione loci* и *ratione materiae* кои требаше да ги утврдат националните судови во однос на тоа што жалителот дал негова изјава во воениот суд во Дијарбакир и таа се појавила во дневен весник објавен во Истанбул. Понатаму, обидите за изнаоѓање на ко-обвинет во бегство и однесувањето на г. Зана и неговите адвокати довело до пролонгирање на постапката за која станува збор. На крајот, пресудата на Касациониот суд била донесена две години и два месеца по одлуката на Воениот суд во Дијарбакир дека тој нема надлежност.

78. Судот смета, како и Комисијата, дека постапките на кои се однесува жалбата не биле особено комплексни, со тоа што фактите на случајот се едноставни, и покрај прашањата за судската надлежност кои би можеле да произлезат.

79. Што се однесува до однесувањето на жалителот, Судот повторува дека Член 6 не бара од едно лице кое е обвинето за кривичен престап активно да соработува со судските власти (види ја, помеѓу другите извори, пресудата во случајот Јагчи (Yağcı) и Саргин (Sargin) против Турција од 8 јуни 1995, Серија А бр. 319-А, стр. 21,

§ 66). Тој смета, како и Комисијата, дека однесувањето на жалителот, иако до извесен степен можеби ја забавило постапката, не може, само по себе, да го објасни таквото времетраење.

80. Судот исто така забележува дека помеѓу 22 јануари 1990, кога е депонирана изјавата со која Турција ја признала задолжителната судска надлежност на Судот (види став 33 погоре), и 18 јули 1991, кога била донесена пресудата на Касациониот суд (види став 28 погоре), поминале една година и шест месеци. Во тој период Судот за национална безбедност во Дијарбакир не ја донел својата пресуда се до 26 март 1991 (види став 26 погоре), односно девет месеци по рочиштето од 20 јуни 1990 година во Поротниот суд во Ајдин (види став 24 погоре), на кое жалителот одбил да зборува на турски.

81. Комисијата забележала и период на неактивност кој им се припишува на судските надлежни органи помеѓу сослушувањето пред Воениот суд во Дијарбакир на 15 декември 1987 (види став 18 погоре), во текот на кој жалителот поднел приговор во однос на судската надлежност на тој суд и одлуката на Воениот суд од 18 април 1989 по која судот се изјаснил дека нема судска надлежност (види став 22 погоре).

82. Дури и доколку последниот период, прецизно говорејќи, не спаѓа во судската надлежност на Судот *ratione temporis*, како и да е може да се земе предвид при проценката на тоа дали бил задоволен условот за „разумно време“.

83. Судот во врска со ова дека повторува Член 6 § 1 од Конвенцијата му гарантира секому против кого е поднесена кривична постапка право на конечна одлука во рамките на разумно време во однос на пријавите против него. Договорните држави треба да ги организираат нивните правни системи на начин на кој нивните судови може да ги исполнат овие услови (види ја помеѓу другите извори,

пресудата во случајот Мансур (Mansur) против Турција од 8 јуни 1995, Серија А бр. 319-Б, стр. 53, § 68).

84. На крајот, она што било под ризик во случајот било важно за жалителот бидејќи тој веќе бил во затвор кога ја дал неговата изјава пред новинарите и бил осуден на дополнителна казна затвор од Судот за национална безбедност во Дијарбакир (види став 26 погоре).

85. Имајќи ги превид околностите на случајот, Судот не може да ја смета должината на постапката за која постои жалба за разумна.

Оттаму, постои повреда на Член 6 § 1 од Конвенцијата во овој поглед.

III. ПРИМЕНА НА ЧЛЕН 50 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

86. Член 50 од Конвенцијата пропишува:

„Ако Судот најде дека одлука или мерка преземена од страна на правен надлежен орган или кој било друг надлежен орган Висока договорна страна е целосно или делумно во конфликт со обврските кои произлегуваат од...Конвенцијата, и ако внатрешниот закон на наведената Страна дозволува извршување само делумна корекција на последиците од оваа одлука или мерка, одлуката на Судот, доколку е потребно, ѝ обезбедува праведно задоволство на повредената страна.“

A. Оштета

87. Г. Зана побара 250.000 француски франци за материјална штета и 1.000.000 француски франци за нематеријална штета. Тој укажа на лошиот третман кој наводно го имал во текот на незаконскиот

притвор, од кој сè уште ги трпи последователните ефекти; преголемата должина на кривична постапка, покрај тоа, спречила да му се додели соединување на казните, како што е утврдено со Закон бр. 3713 за спречување на тероризмот.

88. Повикувајќи се на нивните прелиминарни приговори и на нивните мериторни забелешки, Владата побара од Судот, како нивен главен поднесок, да ја отфрли жалбата. Како алтернатива, тие тврдеа дека секој наод за прекршување би претставувал доволно праведно задоволство; во понатамошната алтернатива, не постоеа казулана поврзаност помеѓу која било повреда на Конвенцијата и наводната штета.

89. Делегатот на Комисијата беше за тоа да му се додели на жалителот, ако се утврди прекршување на Член 6, надоместок во износ од 40.000 француски франци, половина од нив во однос на отсуството на жалителот од неговото судење, а другата половина во однос на прекумерната должина на постапката.

90. Што се однесува до материјалната штета, Судот смета дека не постои казуална поврзаност помеѓу утврдените прекршувања на Член 6 и наводната штета. Од друга страна, пак, смета, дека г. Зана претрпел неоспорна нематеријална штета, која наодите за прекршувања во став 73 и 85 погоре не можат да ја надоместат сами по себе. Вршејќи ја својата проценка на правична основа, му доделува износ од 40.000 француски франци под ова поглавје, кои треба да бидат конвертирани во турски лири по курсот кој се применува на датумот на плаќањето.

Б. Трошоци и надоместоци

91. Жалителот бараше и надоместување на направените трошоци и надоместоците платени за неговата одбрана во Турција и пред

институциите на Конвенцијата, кои ги процени на 142.000 француски франци во целина.

12. Во поднесокот на Владата, бараните износи биле прекумерни и неоправдани.

93. Делегатот на Комисијата предложи да се доделат 30.000 француски франци за надоместоците за адвокатите и дозволувајќи надоместување на трошоците до степен до кој се чини дека се оправдани.

94. Врз основа на неговата судска пракса и информациите кои ги поседува, Судот одлучи на правична основа да му додели на г. Зана износ од 30.000 француски франци кои треба да бидат конвертирани во турски лири по курсот кој се применува на датумот на плаќањето, минус сумата од 20.980 француски франци добиена од Советот на Европа како правна помош.

Б. Затезна камата

95. Судот смета дека е соодветно да се усвои законската стапка која е применлива во Франција на датумот на усвојувањето на оваа пресуда, која изнесува 3,87% годишно.

ПОРАДИ ТИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ

1. *Го одбива* со осумнаесет гласа наспроти два приговорот за судската надлежност *ratione temporis* во однос на жалбата според Член 10 од Конвенцијата;
2. *Го одбива* едногласно приговорот за неисцрпување на домашните правни лекови што се однесува до жалбите според Член 10 од Конвенцијата;

3. *Пресудува* со дванаесет гласа наспроти осум дека не постоело прекршување на Член 10 од Конвенцијата;
4. *Го одбива* едногласно приговорот за неисцрпување на домашните правни лекови што се однесува до жалбите според Член 6 од Конвенцијата;
5. *Пресудува* со седумнаесет гласа наспроти три дека постоело прекршување на Член 6 §§ 1 и 3 (в) од Конвенцијата поради отсуството на жалителот од неговото судење;
6. *Пресудува* со деветнаесет гласа наспроти еден дека постоело прекршување на Член 6 § 1 од Конвенцијата поради должината на кривична постапка;
7. *Пресудува* со осумнаесет гласа наспроти два дека тужената држава треба да му плати на жалителот, во рок од три месеци, 40.000 (четириесет илјади) француски франци за нематеријалната штета, кои треба да се конвертираат во турски лири по курсот кој се применува на датумот на плаќањето;
8. *Пресудува* со деветнаесет гласа наспроти еден дека тужената држава треба да му плати на жалителот, во рок од три месеци, 30.000 (триесет илјади) француски франци, минус 20.980 (дваесет илјади деветстотини осумдесет) француски франци, веќе добиени како правна помош за трошоци и адвокатски надоместоци, кои треба да се конвертираат во турски лири по курсот кој се применува на датумот на плаќањето;
9. *Пресудува* со деветнаесет гласа наспроти еден дека на тие износи ќе се плаќа едноставна камата по годишна стапка од 3,87% од истекот на гореспоменатите три месеца до плаќањето;
10. *Го одбива* едногласно остатокот од тужбата за правично задоволство.

Составено на англиски и француски јазик и донесено на јавно рочиште во зградата на Судот за човекови права, Стразбур, на 25 ноември 1997 година.

За Претседателот

Потпишан: Рудолф Бернхардт (Rudolf BERNHARDT)

Потпретседател

Потпишан: Херберт Петзолд (Herbert PETZOLD)

Секретар

Според Член51 став 2 (чл. 51-2) од Конвенцијата и Правилото 53 став 2 од Правилата на судот А, како анекс на оваа пресуда се дадени следниве посебни мислења:

- (а) делумно издвоеното мислење на г. Мачер (Matscher), на кого му се придружува г. Ѓолцуклу (Gölcüklü);
- (б) делумно издвоеното мислење на г. Лопес Роча (Lopes Rocha);
- (в) делумно издвоеното мислење на г. ван Дијк (van Dijk), на кого му се придружуваат г-ѓа Палм (Palm), г. Лоазу (Loizou), г. Мифсуд Боничи (Mifsud Bonnici), г. Јамбрек (Jambrek), г. Курис (Kūris) и г. Левиц (Levits);
- (г) издвоеното мислење на г. Тор Вилхјамсон (Thór Vilhjálmsson);
- (д) издвоеното мислење на г. Ѓолцуклу (Gölcüklü).

Парафирано: Р. Б.

Парафирано: Х.П.

ДЕЛУМНО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА MATSCHER

ПОДДРЖАНО ОД СУДИЈА GÖLCÜKLÜ

(Превод)

Според мое мислење, текстот на релевантниот дел од турската декларација од 22 јануари 1990 согласно член 46 од Конвенцијата кој говори:

“Оваа Декларација ... ги проширува прашањата покренати во контекст на факти, вклучувајќи и пресуди кои се базирани на таквите факти кои се случени пред депонираниот датум на тековната Декларација”

, во случајот е јасна и нејзиното толкување не треба да биде предмет на контраверзија. Согласно сите признати правила на толкување, значењето на овај текст може да биде протолкување само од претставникот на Владата.

Прифаќам дека оваа резервираност *ratione temporis* е помалку необична. Исто така, може да се постави прашањето дали може да се сметка како валиден основ во широка и генерална смисла, сепак не може да биде одбиен бидејќи текстот е јасен по себе.

Во дадениот случа, текстот се однесува на изјавата дадена од страна на подносителот во август 1987, неколку дена пред судот да започне процедура против него на 30 август 1987. Лично ценам дека е вештачко и неодржливо за државата (види параграф 42 од пресудата), дека главниот факт врз кој се процесира случајот е даден од Судот за национална безбедност од Дијарбакир на 26 март 1991.

Се цени дека приговорите дадени согласно член 6 §§ 1 и 3 (ц) (правично судење) и член 10 се надвор од јурисдикцијата на Судот *ratione temporis*.

ДЕЛУМНО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ ОД СУДИЈАТА LOPES ROSNA

(превод)

Се согласувам со сите заклучоци од мнозинството на Судот, освен со наодот за прекршување на член 6 §§ 1 и 3 (ц) од Конвенцијата. Примарно за конзистентни причини.

Судот држи на ставот, доста слабо, дека не постои прекршување на член 10 од Конвенцијата. За да се постигне овој заклучок Судот зел предвид доста причини, особено фактите кои се поврзуваат со содржината на изјавата на г. Зана дадена на новинат за дневниот весник *Cumhuriyet*, за која се дава специјално значење во поглед на околностите во кој се разгледува случајот, како што и самиот подносител увидел дека интервјуто содејствува со нападите од страна на ПКК врз цивили во југоисточниот дел на Турција при екстремни тензии.

Судот исто така зема предвид дека казната која е изречена против подносителот може да биде протолкувана како “социјална потреба” и дека причините кои се употребени од страна на националните власти се “релевантни и доволни”, особено ако се земе фактот што подносителот отслужил само една петтина од казната во затвор.

На крај, Судот при проценка на сите овие фактори и согласно маргините за почит кон националните авторитети за процесирањето на овој случај, смета дека вмешаноста во случајот е пропорционален со постигнатите легитимни цели.

Врз основ на горенаведеното, имам потешкотија да разбера зошто Судот донел пресуда дека постои прекршување на член 6 § 3 (ц) од

Конвенцијата, врз основ на отсуството на г. Зана од претресот одржан од Судот за национална безбедност во Дијарбакир, во кој случај тој би можел да даде исказ за причините и целта на изјавата и околностите во кои се одржало интервјуто и да го повика новинарот како сведок.

Логично на тоа, Судот можел да ги земе предвид целите на подносителот, како и фактот што доказите од новинарот се нераздвојни од донесување на правична одлука, особено во контекст на анализирање на случајот по однос на прекршување на член 10 од Конвенцијата.

Судот одлучил дека во дадените околности на случајот, содржината на даденото интервју е доволно да се оправда вмешување согласно параграф 2 од член 10.

Понатаму, не постои ништо што може да индицира дека било невозможно за подносителот да објасни на претресот закажан во Судот Ајдин Асиз (Aydin Assize Court), што воедно претставува судско тело, за вистинските намери и позадината на изјавата дадена на новинарот и исто така да се повикаат тие новинари како сведоци на одбраната.

Гледајќи врз целостата на процедурите, пред различните судови, не сум убеден дека на подносителот не му била дадена можноста лично да се брани.

Фактот што Судот за национална безбедност побарал да биде испрашан од Судот во Ајдин Асиз, согласно делегираните начела од член Article 226 § 4 од Законот за кривична постапка, за мене не претставува аргумент за да заклучам дека било занемарено правото за правично судење во контекст на член 6 од Конвенцијата.

Што се однесува на трибуналот кој е дел од турскиот судски систем, не гледам дека на подносителот му биле скратени правата да биде процесираан од независен и непристрасен трибунал кој е формиран согласно закон и може лично да се брани и да повика сведок на одбраната и да бара да биде повикан пред Судот за национална безбедност.

За овие причини, лично сметам дека не постои основ за утврдување непочитување на член 6 §§ 1 и 3 (ц) од Конвенцијата.

ДЕЛУМНО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА
VAN DIJK, ПРИДРУЖЕН ОД СУДИИТЕ PALM, LOIZOU,
MIFSUD BONNICI, JAMBREK, KÜRIS AND LEVITS

Во целост се согласувам со логиката и заклучоците на мнозинството по однос на јурисдикцијата на Судот *ratione temporis* како и указот на Владата дека е спречена во поднесување на приговор за неискористеноста на домашните правни механизми. Исто така сум во согласност со мнозинството дека член 6 од Конвенцијата е прекршен во дадениот случај врз основ на отсуството на подносителот од судењето и должината на процесот. Сепак не сум во можност да се приклучам кон заклучокот на мнозинството дека не постои прекршување на член 10 од Конвенцијата.

Во пресудата, мнозинството ги резимира трите фундаментални принципи кои судот ги користел во утврдувањето на тоа дали постоела вмешаност во слободата на изразување во демократско општество (види параграф 51 од пресудата). Лично сметам дека не пости добар основ за донесување на заклучок како што донесе мнозинството при употреба на тие принципи во случајот, дека вмешаноста во случајот била потреба и дека активностите се пропорционални за зачувување на националната безбедност и јавниот ред и мир.

Во случај и некој да ги прифати околностите кои се во југоисточна Турција – дека одржувањето на националната безбедност и јавниот ред и мир се легитимни мерки од страна на Владата особено по однос на дадената изјава од страна на подносителот, сепак казната од 12 месеци затворска казна за дадената изјава, според мое мислење, не може да се смета како пропорционална реакција во контекст на дадената изјава.

Доколку Владата сметала дека изјавата претставува закана за националната безбедност, можела да преземе поефикасни и помалку инвазивни мерки за спречување на таква штета. Фактот што подносителот требало да одслужи само една петтина од пресудата во затвор не е доволен за мене да имам друго мислење, бидејќи и во тој случај од два месеци затворска казна за подносителот ќе претставува непропорционална мерка во случајот.

Врз основ на фактите, го базирам своето мислење врз следново:

(i) Слободата на изразување претставува една од главните елементи на демократско општество (види параграф 51 од пресудата). Имајќи ја ситуацијата во југоисточна Турција во дадениот момент кога подносителот ја дал својата изјава, Владата не аргументирала дека изјавата не е дадена во демократско општество и дека заслужува помалку заштита по тој основ.

(ii) Член 10 исто така е применлив за информациите и идејите кои се навредлици, шокантни и вознемирувачки (види параграф 51 од пресудата). Фактот што во неговата изјава подносителот дава поддршка за политичка организација која не е призната од Владата, не е доволна причина за покренување на обвинение и изрекување на пресуда.

(iii) Во проценката дали била неопходна вмешаност, Судот морал да земе предвид и содржината на забелешките против подносителот и контекстот во кој се дадени (види параграф 51 од пресудата). Во неговиот исказ, подносителот дава поддршка на ПКК но истовремено изјавува и резервираност за насилството кое е применето од ПКК. Согласно изјавата на подносителот, тој бил погрешно разбран од Владата и во интервјуто со новинарот, јасно кажал дека е против насилство. Тој аргументирал дека како активист на курдската кауза од 1960, секогаш говорел против насилството и упатил на фактот што бил затворен бидејќи бил дел од организацијата “Пат на слободата”, која секогаш се залагала против насилство (види параграф 52 од пресудата). Овој исказ

на подносителот како и содржината на изјавата и личниот историјат, не се земени предвид од Владата и мнозинството на Судот.

(iv) Морам да се согласам со мнозинството околу фактот што изјавата на подносителот, како што е дадена за *Cumhuriyet* е делумно контрадикторна и нејасна (види параграф 58 од пресудата). Сепак, и ова е главна точка на разидување со мнозинството, е дека Судот требало да земе предвид тоа што турскиот суд кој првенствено ги испитувал обвинителниот акт и воедно го обвинил и изрекол пресуда, не ја дал можноста на обвинетиот да ја објасни позадината на изјавата и воедно го обвинил и изрекол пресуда, не ја дал можноста на обвинетиот да ја објасни позадината на изјавата (да се појасни пред судот за значењето и историјатот на исказот). Во случајот, кога се дискутира прекршувањето на член 6 §§ 1 и 3, Судот ја дава следнава обзервација: “Доколку подносителот бил присутен на претресот, тој би ја имал можноста за се појасни за намерите околу дадената изјава и околностите при кој е дадена изјавата, да го повика новинарот како сведок или да бара да се пушти оригиналната изјава” (види параграф 71 од пресудата). Коколку судот сметал дека оваа можност не е дадена на подносителот, во контекст со евалуацијата на член 6, зошто судот во тој случај не го зел предвид фактот при анализата на содржината и контекстот на изјавата со цел да утврди пропорционалност на вмешаноста?

(v) Конечно, изјавата која што била дадена од “поранешниот градоначалник на Дијарбакир, најважниот град од југоисточна Турција” (види параграф 60 од пресудата), Судот би требало, со цел да ги утврди можните ефекти на изјавата врз “експлозивната ситуација во регионот” (цитат), експресно ја предочил тежината на фактот што интервјуто со поранешниот градоначалник е дадено додека тој бил во затвор во даденото време.

Овие размислувања ме доведоа до заклучок дека мешањето со слободата на изразување на подносителот не било пропорционално и довело до прекршување на член 10. Следствено, не е возможно за мене да се согласам со мислењето на мнозинството по однос на случајот.

РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ТОР ВИЛЈАЛМСОН (THÓR VILHJÁLMSSON)

Во август 1987 весникот *Cumhuriyet*, кој се објавува во Истанбул, ги објави следниве коментари на подносителот кој ги има дадено на новинар при посетата во затворот Дијарбакир во југоисточна Турција:

“ Лично го поддржувам движењето на ПКК за национално ослободување, но од друга страна не поддржувам масакри. Секој може да направи грешка, во случајот ПКК да убие жени и деца по грешка...”

Генералното значење на овие зборови е дека подносителот има исто мислење како и ПКК за прашањето поврзано со статусот на територијата кадешто живеат Курди во Турција, но тој не ги одобрува методите кои се употребувани од страна на организацијата. Би требало да верувам дека оваа јавна изјава не е во согласност со турскиот закон. Сепак не гледам како овие зборови, кои воедно се објавени во весник во Истанбул, можат да бидат земени како опасност за националната безбедност или териториалниот интегритет, а најмалку да претставуваат криминален акт.

Врз основ на горенаведеното, лично сметам дека органичувањето и дадената казна не постигнаа легитимна цел и не придонесуваат кон демократијата во општеството.

Следствено утврдувам прекршување на член 10 од Конвенцијата.

РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА GÖLCÜKLÜ

(Translation)

Како што се придружив кон мислењето на г. Матчер за валидноста на ограничувањето на јурисдикцијата на судот *ratione temporis*, не е потребно за мене да го разгледувам случајот согласно член 6 §§ 1 и 3 (ц), сепак би сакал да ги истакнам елементите и релевантните факти поврзани со случајот.

Доколку се продолжеше со случајот, може да се увиди дека на претресот во Воениот суд на Дијарбакир закажан на 15 декември 1987, подносителот одбил да приложи одбрана.

На претресот закажан за 1 март 1988, подносителот не се бранел.

На претресот од 2 ноември 1988, подносителот не се појавил бидејќи бил на штрајк со глад.

На претресот од 7 декември 1988, подносителот се појавил но одбил да даде исказ пред судот.

На претресот пред Судот Ајдин Асиз (Aydın Assize) од 20 јуни 1990 подносителот одбил да говори турски и инсистирал да го користи својот мајчин јазик – Курдски (види параграф 18 од пресудата)

Во дадените околности, дали може да се аргументира дека подносителот бил обесправен лично да се одбрани?